

Sürdürülebilir Ormanlığın Bölgesel Planlama, Çok İşlevlilik ve Katılım Boyutları

Sinan Destan^{1*}, Sedat Ayanoglu¹

¹ İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi

*Tel: 05426530398, E-Posta: destans@istanbul.edu.tr

Kısa Özet

Bu çalışmada, bazı ülke uygulamalarından hareketle ormancılık stratejilerinin geliştirilmesinde bölgesel bakış, çok işlevli planlama ve katılımcılık konuları incelenmektedir. Bu amaçla, planlama sistemi ile doğrudan ilişkili olan; ormancılık süreçlerinde katılımcıların rolü, orman kaynakları yönetiminde temel yaklaşımlar, ormancılık sektöründe sürdürülebilir gelişmenin bütünlük değerlendirmesi, çok işlevli ormancılık konuları hakkında değişik yaklaşımlar, görüşler ve uygulama biçimleri kısaca açıklanmaya çalışılmıştır. Türkiye’de planlama üzerine yapılan tartışmalarda sıklıkla örnek alınan bir anlayış veya ülke uygulamasının sanki tek planlama yaklaşımı gibi algılandığı ve bu görüşün ısrarla savunulduğu görülmektedir. Bu nedenle açıklamaların, Türkiye ormancılığında farklı birikimleri ve özellikleri olan bazı ülkelerin uygulamalarına dayandırılmasına gayret edilmiş, okuyucuya Türkiye uygulamalarıyla karşılaştırabileceği örnek olaylar ve yaklaşımları tanıtmak hedeflenmiştir. Çalışmanın amacı, ormancılık stratejisi oluşturma, ulusal, bölgesel ve yerel planlama ile toplumsal katılımcılık süreçlerini bir arada irdelemek suretiyle, güncel ormancılık problemlerinin algılanmasına bütünsellik kazandırmak, Türkiye’de bu konularda yapılan tartışma zeminini zenginleştirici katkılar yapmaktır.

Anahtar Kelimeler: Orman, Orman Amenajmanı, planlama, katılım, toplum, sürdürülebilir orman yönetimi

Social and Legal Dimensions of Societal Participation in Sustainable Regional Forestry Activities

Abstract

In this study, within the context of developing sustainable regional forestry strategies, we examined the recently adopted concepts of multifunctional planning and its essential stages and the process of integration of forestry into the social life. For this purpose; the role of participants on forestry processes; main approaches in forest management and administration, integration of forestry sector into sustainable economic development, various approaches, thoughts and practicing methods on forest functions were briefly evaluated. In addition, as taken an example of practicing in some Balkan Countries, the impact of societal participation on the legal basis for sustainable forest management was analyzed. The purpose of this study was to establish forestry strategy and to bring a holistic perception to the current forestry problems by examining all the procedures of national, regional and local planning, and societal participation.

Keywords: Forest, forest management, the planning, participation, law, society, sustainable forest management.

Received: 23.06.2010; accepted: 22.07.2010

1. Giriş

Orman kaynaklarının planlanmasında önemli bir sorun alanı katılımın nasıl ve ne şekilde sağlanacağı konusudur. Bu nedenle, planlama ve katılım ilişkisi kapsamında konunun irdelenmesi gereklidir.

Katılımın temel şartı “yerindelik” koşulunun sağlanmasıdır. Toplumsal açıdan bu koşulun en özgün örneği, olası bir ekonomik bunalımda kendini belirginleştirir. Böylesi durumlarda merkezi idarenin zafiyeti iyice belirgin olarak ortaya çıkar. Bu durumlarda seçmenlerde merkezi yönetime dönük beklentilerin zamanla azaldığı, kendi hayatına kendisinin yerel düzlemde yön vermeye çabaladığı görülmektedir” (Anonymous, 2001).

Mevcut bir sistemin düzenlemesine dışarıdan katılmak, katılım unsurlarının da sistematik davranışlarını gerektirir ve bu durum ancak bir katılımcı sistem sayesinde gerçekleştirilebilir. Ayrıca, düzenlenen sistem ve katılımcı arasındaki karşılıklı ilişkilerde; arzulanan değerlerin ve amaçların ortak, elde edilecek sonuçların kabul edilebilir, organizasyon ve yönetim eylemlerinin uyumlu, araştırma, planlama ve uygulama aşamalarında yöntem birliğinin sağlanması gerekmektedir. Bu gerekliliklerin bir kısmı değerler, amaçlar, sonuçlarla ilişkili katılımcı oluşumlarının toplumsal niteliklerini, diğerleri ise özel niteliklerini temsil etmektedir.

Bu nedenle, katılımcı sistemleri; “katılımcı bireylerde nitelikli sosyalleşme ve gönüllülük temelleri üzerine oturtulan, yasal çerçevede gerçekleştirebildikleri organizasyon, kazandıkları

bilgi ve tecrübe birikimleri sayesinde nitelikli kitlesel katılımı amaçlayan ekonomik veya ideal yönlü oluşum” (Destan, 2003) şeklinde tanımlamak gerekmektedir.

Katılımcılık konusuna odaklanıldığında “orman - ormancılık – vatandaşlar toplumu” somut ilişkilerine de değinmek gereklidir. Farklı adlandırılırsalar da, Stiptsov (2006)’un “ormancılık politikası dialoğu” olarak söz ettiği bu ilişkiler, her ülkede değişik şekillerde gerçekleşir. Mayers ve Bass’a (2004) göre, bu ilişkilerin son derece farklı bakış açıları ve sosyal (geçim, sağlık ve barınma), ekonomik (gelir ve ek gelirler) ve kültürel (tarihi, ruhani, sembolik ve statü) değerlerine dayandıkları görülmüştür. Bu değerler zaman içinde değişken ve çoğu negatif sosyolojik gelişmelere, tüketim kültürü, teknolojik ve doğal felaket tehditlerine açıktır. Dolayısıyla bu değerlerin çok yönlü incelenmesi, sınıflandırılması ve göreceli ağırlıklarına göre toplumsal süreçlerle rasyonel bir şekilde bütünleştirilmesi gerekmektedir. Gregersen et al (1997)’e göre, bu kapsamda üç eğilim belirginleşmiştir. Bu eğilimler a) daha kapsamlı ormancılık politikası ve karar verme sistemleri kurmak, b) ormanların göz ardı edilen bazı sosyal ve ekolojik değerlerini benimsemek ve piyasalarını oluşturmak, c) orman değerlerini belirleme metodları geliştirmek ve sınıflandırmaktır. 2000’li yıllarda gözlemlenen küreselleşme ve gelir adaletsizliği deneyimleri, “sürdürülebilir gelişme”den, “katılımcı sürdürülebilir gelişme” kavramına geçişin benimsenmesiyle sonuçlanmıştır (Mayers and Bass 2004) (Tablo 1).

Tablo 1. Dünya ormancılık politikalarının eğilimleri ve yankıları (Mayers and Bass, 2004)

Periyot	Problemler	Çözümler	Yankı ve Tepkiler
1960’lı yıllar	gelişmemişlik	modernizasyon	endüstriyel ormancılık
1970’li yıllar	ormansızlaşma, enerji krizi	“temel ihtiyaçlar”	ağaçlandırmalar
1980’li yıllar	ekolojik felaketler	sürdürülebilir gelişme	milli planlar, sosyal projeler
1990’lı yıllar	uluslar arası karışıklık	“serbest ticaret”, uluslararası ve kamu sözleşmeleri	sürdürülebilir gelişmede uluslararası çabalar
2000’li yıllar	küreselleşme ve artan eşitsizlik	yerel yönetimlerin güçlendirilmesi, piyasaların sakinleştirilmesi ve stratejiler	adalet, sorumluluk; devletin rolü; ödeme politikaları; hükümet-vatandaşlar-özel sektör işbirliği

Başarılı bir katılım düzeninin kurulabilmesi için, önce mevcut olan tüm görüş, yaklaşım ve eğilimlerin analiz edilmesi, katılımı sağlayacak olan “anahtar” problemlerin ortaya konması, ardından ise katılım araçlarının belirlenmesi gereklidir. Mayers

and Bass (2004)’a göre, “... ormancılık politikası oluştururken kaliteli bilgi edinmek için kilit noktadaki uzmanlarla görüşmek çok faydalı olsa da, her zaman geniş kitlelerle ilişkiye girerek ilerlemek daha iyi bir yaklaşımdır”. Sözü edilen

ilişkileri sağlayan katılım araçları: ormancılık politikalarıyla ilgili anketler; koy/muhtarlık seviyesinde yapılan toplu görüşmeler; odak grup toplantıları, kaynak, mülkiyet, etkinlikler, işgücü ve göç ile ilişkilendirilmiş katılımcı haritaları, kaynaklar ve süreçlerle ilgili bilgi ve veri matrisleri, grup anlaşmaları, katılımcı değerlendirme raporlarıyla ilgili bilgi ve veri kaynakları şeklinde sınıflandırmak mümkündür. Bunlara ek olarak, ormancılıkla ilişkili diğer sektörlerin etkilerini yansıtan ormancılık politikası etkileşim haritalarından da yararlanılabilir. Bu araçlar yardımıyla tüm taraflar ve temsil ettikleri süreçler yazılı, görsel ve analitik olarak elde edilmiştir.

2. Orman Kaynakları Yönetimi ve Değerlendirilmesinde Temel Yaklaşımlar

Şüphesiz orman kaynaklarının yönetiminde benimsenen yaklaşımlarla katılım konusuna yaklaşım arasında bir ilişki bulunmaktadır. Bu nedenle orman kaynakları yönetimi ve katılım ilişkisini özet bir şekilde ele almak yararlı bulunmuştur. Katılım, sosyo-ekonomik ve ekolojik olarak çok yönlü ve koordineli gelişen bir yönetim anlayışına gereksinim duymaktadır. Orman kaynakları yönetim anlayışının gelişimini üç temel aşamada açıklamak (Yaffee, 1999) olanaklıdır.

Antroposentrik (Anthropocentric) yaklaşım: Bu yaklaşımın merkezinde insan yer almaktadır. Antroposentrik yaklaşımda ana üretim amacı seçilen bir kaynaktan eniyileştirilmiş faydalanmayı sağlamaktır. Bu yaklaşımda kombine üretimler, çok yönlü faydalanmanın getirdiği zıt etkileşimler, “koruma” şartına uyan üretimler, ormanların koruma işlevlerine olan zararların minimizasyonu şartına uyulmasıyla gerçekleşen faydalanmalar söz konusudur.

Biyosentrik (Biocentric) yaklaşım: Bu yaklaşımın merkezini doğa oluşturmaktadır. Ekosistem tabanlı dengeli faydalanmak istenmektedir. Ekosistemin korunmasından çok, ekosistem dengelerinin taklit edilmesi, yönetim anlayışının temel çıkış noktasıdır.

Bölgesel bazda sosyal, ekonomik ve ekolojik olarak sürdürülebilir yönetim yaklaşımı: Bu yaklaşımda insan ve doğa denge içerisinde yer alır. Faydalanmalar, ekosistem dengesinin izin verdiği ölçülerde gerçekleşir ancak, sosyal ve ekonomik dengeler de faydalanmanın diğer önemli şartlarıdır.

Bölgesel bazda arazi kullanımı eski klasik anlamını yitirmektedir ve daha rasyonel prensiplere dayanmaktadır.

Perez-Soba and Edwards (2006)’ın anlayışına göre “... ormanlar, gittikçe entegre arazi kullanımının bir parçası olmaya başlamalıdır”.. Antroposentrik, biyosentrik ve bütüncül ekosistem yaklaşımları içerisinde katılıma en fazla ihtiyaç duyulan yaklaşım bütüncül yaklaşımdır. Hatta bu yaklaşımda katılım bir zorunluluktur.

2.1. Orman fonksiyonları ve çok işlevlilik

Her ne kadar orman kaynağı yönetim yaklaşımlarının evrimini içerisinde bir konu olarak görülmesi mümkün ise de, ormanların çok işlevsel (multifonksiyonel) yapısı, planlama açısından ayrı sorunlar yaratan önemli bir konudur. Bu nedenle, sorun demeti içerisinde çok işlevlilik konusuna özel yer açmak gerekmektedir.

Özellikle Avrupa’daki Alp dağlarında gerçekleşen doğal afetlerin etkisiyle, XVIII yüzyılın sonlarında “ormanların topluma faydalı olan fonksiyonları” temalı tartışmalar başlamıştır. Victor Ditrîh’in çalışmaları ise, “orman fonksiyonları”nı önce bir öğretiyeye, zaman içinde de bir konsepte dönüştürmüştür. XX. asrın 60’lı yıllarından başlayarak, “üretim”, “koruma” ve “rekreasyon” fonksiyonları, ormancılıkta yaklaşık 30 yıl “fonksiyon” anlayışını oluşturmuştur. Bu anlayışın en önemli ürünü ise, planlamada geniş ufuklar açan “orman fonksiyonları haritaları”dır.

Çok işlevlilik yukarıda değinilen antroposentrik yaklaşımla gerçekleşen çok yönlü faydalanmanın getirdiği zıt etkileşimlerin ekosistem üzerindeki etkileriyle sınırlı bir konu değildir. Çok işlevlilik, zıt menfaatlerin dengelenmesiyle ilgili sosyal ve ekonomik içerik de taşımaktadır.

Çok işlevlilik, orman idaresinin orman kaynaklarına yönelik çoklu menfaatleri algılayabilen, menfaatler arasında uyumu ve dengeli ilişkileri oluşturabilen, sonuç itibarıyla, toplumsal uzlaşma çerçevesinde sürekliliği ve dolayısıyla sürdürülebilirliği gerektiren bir işletmecilik, yönetim biçimidir (Suda, 2005). Stiptsov (2006)’a göre “orman işletmeciliği sadece ağaçlarla değil, insanlarla ve insanların ormanlardan olan menfaatleriyle uğraşan bir kurum olmalıdır. Bu nedenle faydalanmayla ilişkili sosyal kesimlerin yönetime katılması gerekmektedir. Başka bir

deyişle, katılıma açık bir ormancılık yönetiminde, taraflar “çok amaçlı faydalanma”da öncelikle kendi amaçlarını gözetmekte ve sürdürülebilirlik bu şekilde sağlanmaya çalışılmaktadır..

2. 2. Ormancılık sektörüyle toplumsal sürdürülebilir gelişmenin bütünleştirilmesi

Ormanları ve ormancılığı kurumsallıktan öte, tümsel (monolith) bir sosyo-ekonomik sistemin parçası olarak algılayan Mohren, Nabuuras and Gert-Jan (2006)’a göre “... Avrupa ormancılık sektörünün son 20-30 yılında işletmeciliğin odun üretiminden daha çok diğer mal ve hizmetlerin üretimine odaklandığı gözlenmiştir”. Sözü edilen bu hizmetler ise oldukça büyük ölçeklerdeki arazi kullanımını gerektiren değişik ekolojik süreçlere bağlıdır. Dolayısıyla ormancılık sektörü ve orman işletmeciliğinin daha kapsamlı değerlendirilmelere tabi tutulması gerekmektedir”. Doğal olarak bu kapsamda bir değerlendirme klasik kurumsal düzeyi aşmakta, Welp (2006)’in deyişimiyle, “katılımcı ve bütüncül değerlendirmelere” dönüşmektedir. Duinker (2006)’e göre; “Çevresel Entegre Değerlendirme¹ günümüzde nadir rastlanan bir faaliyettir. Bu gibi değerlendirmelerde ormanlar hem sosyo ekolojik hem sosyo ekonomik boyutlarıyla yer almaktadır. Bazı çevre değerlendirilmelerinde bir kısım ormanlar değişik üretim projelerinden etkilenen ekosistemler olarak yer alabilirken, başka bir değerlendirmede ise üretim ormanları olarak yer alabilmektedir”. “Katılımcı Entegre Değerlendirme” ise, değişik anlayışlar sayesinde oluşturulan değerlendirme modellerinin analitik bazdaki kombinasyonlarının, ormancılık planlamasıyla bütünleştirilmesiyle gerçekleştirilebilir.. Aslında burada, entegre değerlendirmenin ve entegre faydalanmanın arasındaki etkileşimin sürekliliği amaçlanmaktadır. İşte bu sürekliliğin, sürdürülebilir ormancılığı sağlayan en önemli faktör olması beklenmektedir.

Bu husustaki etkileşimi ölçebilmek ve değerlendirebilmek amacıyla AB’nin kullandığı en önemli araçlardan biri de Sürdürülebilirlik Etki Değerlendirilmesi (Sustainability Impact Assessment)’dir. Ortak benimsenmiş bir metodolojiye sahip olmayan ve fakat içeriği sürekli güncellenen bu değerlendirme sistemi, daha çok

politik alanlarda kullanılmaktadır. Doğal olarak, bu değerlendirmeleri yapabilmek için Ok (2003)’ün ifadesiyle “ihtiyaç duyulan toplumsal değişkenlerin öncelikle analiz edilmesi gerekmektedir. Bu işlem, sosyal değerlendirme olarak adlandırılın analizleri zorunlu kılmaktadır”.

1970’li yıllardan itibaren uygulanmaya başlanan Entegre Çevre Yönetimi (Integrated Environmental Management IEM) holistic (bütüncül) bir yaklaşımdır (Born and Sonzogni, 1995). Bununla birlikte, ortaklaşa benimsenmiş kavramsal bir altlık oluşmadığı, net bir çalışma modeli ortaya konulmadığı, toplumsal katılım ortak bir paradigma haline getirilemediğinden, bütüncül yönetimin pratikte uygulanması çok zordur (Born et al 1995). Bu nedenle, Born and Sonzogni (1995), bu problemlerin aşamalı olarak çözülmesine yönelik olarak, IEM’ nın kapsam ve içeriğini; (1) tümsel, (2) karşılıklı bağımlı (interconnectivity), (3) stratejik ve (4) etkileşimli ve eşgüdümlü (interactive/coordinative) olmayı önermektedir. Margerum and Born (1995) ise araştırmalarını, IEM’ de tarafların ve toplumsal katılım ile iletişim araçları ve ihtilâf (conflict) çözme teknikleri üzerine yoğunlaştırmış ve sorunun çatışma yönetimi bölümüne önem vermişlerdir.

3. Ormancılıkta Planlama Konseptleri

1990’lı yıllara kadar, birçok ülkenin orman mevzuatında, yönetsel kararların alınmasında orman amenajman planlamasının öncü rolü vurgulanmıştır. Ancak, Bachmann (2002)’in de belirttiği gibi “.. planlamada kalıplaşmış davranışlar yerine, pragmatik yaklaşımlara önem verilmelidir. Dolayısıyla, planlama bir rituel olmaktan çıkıp, gelecek faaliyetlerin temellerini oluşturmalıdır”. Aslında bu düşünce, Bogdanov ve Destan (2002)’in de belirttiği gibi “faydalanmanın sürekli ve kesintisiz olması” klasik ilkesinin mutlaka yeniden yorumlanması ve hukuki boyut kazanması gerekliliğini ortaya koymaktadır. Bu yaklaşımı benimseyen Stiptsov (2004), Bulgaristan’ın 1997 yılında kabul ettiği Orman Kanunu’nda “odun dışı kaynakların işletilmesine” yönelik teşvik edici maddelerin bulunduğu fakat 2004 tarihli “Bölgesel Gelişme Kanunu” ile “Ulusal Alanların Düzenlemesi Kanunu”nda, orman alanlarının bölgesel bazda planlamasına yönelik bir içeriğe rastlanmadığını belirtmektedir.

¹ Yerleşim, sanayi, kırsal yaşam, orman, su vb. alanların altyapısal veya sadece doğal/yapay ekosistemler kapsamında kısmen değerlendirilmesi kastedilmektedir.

Bu sorun başka ülkelerde de geçerlidir. Bachmann (2005)'in belirttiğine göre, günümüz İsviçre'nin ormancılık planlama anlayışının, klasik orman amenajmanı ile artık çok az ortak yanları kalmıştır. Griess et. al. (2002), orman amenajmanı'nın klasik planlama anlayışının gerileyişini daha somut bir şekilde ifade etmekte ve "sürdürülebilir odun üretimi amaçlı servet envanteri, eta belirleme ve odun üretiminde denetim gibi faaliyetler öncelikleri itibarıyla artık ön safhalarda yer almamaktadır" demektedir. Bachmann (2002), yaşanan sorunların nedenini "iki aşamalı" planlama konsepti çerçevesinde açıklamıştır. Bachmann'a (2002) göre çok işlevli planlama, ormanlara yönelik toplumsal menfaatlerin (makro bakışın) garantörüdür. Mikro menfaatlerin (özel sektör gibi) garantörü ise, orman işletme amaçlarını şekillendiren bölgesel stratejilerdir. Dolayısıyla, kavram ve içerik itibarıyla çok işlevli planlama, işletme planlaması'ndan farklıdır. Bu yaklaşımlara göre, işletme planlamasını, amenajman planlaması gibi algılamak ve ormancılıkta operasyonel planlama ile bir tutmak mümkündür.

Nitekim Laroussinie et Bergonzini'ye (1999) göre "orman fonksiyonlarını sadece silvikültür konusuymuş gibi algılamak yerine, mümkün olduğu kadar geniş ilgi gruplarının katılımını sağlayarak, ormanlara yönelik istek ve menfaatlerin dengelenmesi amaçlanmalıdır". Bu açıklamalara göre kapsam ve içerikleri bakımında bölgesel gelişme planları ile çok işlevli orman işletme planlarını bölgesel sürdürülebilirliği sağlamaya daha yakın ve birinci aşama planlar olarak görmek olanaklıdır. İki aşamalı planlama yaklaşımın daha altta yer alan ve ikinci aşamasını mikro içerikli "işletme planlaması" (Bachmann 2005) olarak adlandırmak mümkündür.

Çok işlevli ormancılık planlaması Almanya ve Avusturya'da örnekleri görülen planlama biçimleri arasındadır. Bu plan Almanya'da "alanların geliştirilmesi" konulu yasal düzenlemelere bağlı "gelişme eksper planları" ile ortaya çıkmıştır (Holländer, 1981). Avusturya'da ise 1975 tarihli orman kanununda yer alan "Ormanların işlevleri, özellikle toplumun üzerindeki etkileri" ifadesi ile önem kazanmıştır. Avusturya'da uygulanan haliyle çok işlevli planlama tüm ülke alanını kapsamakta ve her vatandaşın ve kamunun tartışmasına açık bir içerikte hazırlanmaktadır. Sözü edilen bu planlamayla, bilinen işletmecilik faaliyetlerinin planlamasından çok, ormanların

değişik fonksiyonlara olan uygunluklarını ortaya koymak amaçlanmaktadır (Krott, 1996).

İsviçre'deki haliyle çok işlevli orman planlamasının amacı orman alanlarının işlevlerinin daha çok faaliyet zaman ve mekan planlanmasıyla ilgilidir., Ottithsch'e (1996) göre çok işlevli orman işletmeciliği planlaması, orman ekosistemleri yönetiminin bir parçası olarak algılanmalıdır.

Edinilen değişik tecrübelerle göre, "multifonksiyonel planlama"nın uyması gereken en önemli ilkeler; sürdürülebilir ve doğaya uygun orman işletmeciliği, faydalanma-üretim bütünlüğü, ormanlardan çok amaçlı faydalanma, orman ve ormancılıkla ilgili kararların alınmasında, planlama, uygulama ve denetim aşamalarında şeffaflık ve katılımcı demokrasinin benimsenmesidir. Bu çeşit planlamanın ana amacı ise ormanların işlevlerini ve kaynak kapasitelerini artırarak, vatandaşların ormanlara yönelik istek ve ihtiyaçlarının karşılanmasıdır. Stiptsov (2007) ise, çok işlevli ormancılık planlamasının somut görevlerini; benimsenen strateji kapsamında ormanların gelişmelerine yönelik uzun vadeli amaçların belirlenmesi, tüm tarafların menfaatlerinin gözetilmesi, ormancılık süreçlerine toplumsal katılımın sağlanması, potansiyel menfaat çatışmalarının öngörülmesi ve dengelenmesi şeklinde sıralamaktadır.

Bachmann (1993)'a göre çok işlevli planlama doğal, teknik, yasal ve ekonomik; orman fonksiyonlarının dış ve iç ilişkiler düzlemindeki analizleri (menfaatler, ormanların yarattığı dış ve iç etki ve etkileşimleri, zıtlıklar ve uyumsuzluklar); sürdürülebilir gelişme üzerindeki yasal denetim; sürekli izleme faaliyetleri çerçevesinde gerçekleşmelidir.

Bilindiği gibi İsviçre kanton devletlerin birleşmesinden oluşmuş bir federal devlettir. Bu devlet yapısı iki aşamalı bir yönetim biçimi anlamına gelmektedir. Kantonlar yerel yönetim haklarına sahipken, federal amaçların gerçekleştirilmesine de hizmet etmek yükümlülüğüne sahiptir. İsviçre'nin bu idari yapısı kamu ormanlarının yönetim biçimine de yansımış ve dört aşamalı bir planlama yaklaşımı ortaya çıkmıştır. Bu yaklaşımın içerdiği planlama sürecini Bachmann (1993) aşağıdaki gibi açıklamaktadır.

I. Aşama – Hazırlık: Bu aşama planı yapılacak ortamın belirlenmesiyle ilgilidir. Bu aşamada planlama kapsamı, planlama alanı, planlamaya katılacak kişi ve kurumlar, dikkate alınacak ilgi grupları, iletişim ve medya ilişkileri; karar süreçlerinin tasarlanması, işler için gerekli

zaman planlaması, gerekli verilerin, ilgili mevzuatın saptanması işlerinden oluşur.

II. Aşama – Plan seçeneklerinin oluşturulması: Bu aşamada tarafların ve diğer katılımcıların talep ve görüşleri toplanmakta, hazırlık aşamasında elde edilen bilgilere ek olarak ihtiyaç duyulan konularda ilave envanter çalışmaları gerçekleştirilmektedir. Birden fazla işlev ile ilgili karar seçenekleri çatışan istek ve talepler dikkate alınarak oluşturulmakta, toplumsal tartışmaya hazır hale getirmek için gerekli çalışmalar yapılmaktadır.

III. Aşama – Plan içeriğinin, hedeflerinin toplumsal zeminde tartışılması ve hukuki zemininin oluşturulması: bölge mülki ve orman idareleri tarafından kamusal tartışmayı yasal kılan yönergelerin yayınlanması, görüş, tartışma konuları ve önerilerin toplanması, analiz edilmesi ve cevaplanması, tarafları ve katılımcıların temsilcileri ile oluşturulan “destek grupları” ile birlikte, tartışmaların genel sonuçlarının gözden geçirilmesi, nihai düzeltmelerin yapılması ve planın son şeklinin verilmesi, bölge idaresi tarafından kabul edilmesi ve merkezi hükümet tarafından resmileşmesi.

IV. Aşama – Planın uygulanması: faaliyetlerin gerçekleşmesi, yönetmelik ve mevzuatların titizlikle uygulanması, bölgesel olarak “alanların geliştirilmesi ve kullanımı”² yasası kapsamında faaliyet gösteren yerel yönetimin tüm planlama organları ile sürekli konsültasyonların yapılması, öngörülen denetim faaliyetlerinin gerçekleşmesi, planlamada yer alan taraf ve katılımcılar ile sürekli temasların gerçekleşmesi ve bilgi-görüş-talep alışverişlerinin yapılması.

Bu aşamaları inceleyen Stiptsov (2006) ve Stiptsov et al. (2007)’a göre multifonksiyonel ormancılık planlamasının temel amacının dengeli ve üretken orman ekosistemleri elde etmek ve sürdürülebilir kılmasıdır, nihai amacı ise değişik kurumsal, organizasyon ve yasal iletilimsizlikleri aşarak, zaman içinde düzgün işleyen bir bölgesel gelişme planının oluşturmaktır.

Multifonksiyonel bölgesel ormancılık planları ve bölgesel stratejik planlar ile orman amenajman planları arasındaki temel farklar bakıldığında:

- amaç ve faaliyetleri kapsamında amenajman planları işletme amaçlarının gerçekleşmesine yönelik düzenlenir ve kapsamı yereldir. Multifonksiyonel orman işletmeciliği planları ormancılık sektörünün bölgenin sosyo-ekonomik hayata entegrasyonunu amaçladığı için, kapsamı

bölgeseldir. Sürdürülebilir bölgesel ormancılık stratejileri ise hem bölgesel ve hem de ulusal amaçları gütmektedir.

- amenajman planlarının oluşturulması ve uygulanması sadece orman idaresinin sorumluluğundadır; multifonksiyonel ormancılık planlarının oluşturulması ve uygulanması sorumluluğunu ise devlet idaresi ve denetim organları, toplumsal katılım sistemleri (belediyeler, STÖ) ve özel sektör üstlenmektedir.

4. Ormancılıkta Katılımcılığın Hukuki Zemini

Toplumsal hayatta her hukuki düzenlemenin bir görevi olduğu ve bir paradigmaya dayandığı bilinmektedir. Orman kaynaklarının planlanması ile ilgili düzenlemeler de katılıma bakış açısını sergilediği için önemle incelenmesi gereken düzenlemelerdir. Bu nedenle çeşitli ülkelerin planlama ile ilgili mevzuatları katılım açısından incelenmiştir.

Almanya’nın Bavyera eyaletindeki “orman işlevlerinin sürdürülebilir bir şekilde iyileştirilmesini garanti altına almak, modern ormancılık politikasının temel amacı ve görevi” olarak kabul edilmiştir. Bu kabulün bir sonucu olarak, aynı eyaletin Orman Kanunu’nun 3., 5. ve 7. maddelerinde toplumsal boyutun yansımalarına rastlanmaktadır. 3. madde ormanların koruyucu fonksiyonlarının garanti edilmesi ve iyileştirilmesi ile ilgiliyken, 5. madde orman-ıçi rekreasyon şartlarının iyileştirilmesi ve halkın dinlenme ihtiyaçlarının karşılanması konusuna ayrılmıştır. 7. maddede ise toplum ve orman sahipleri arasındaki menfaatlerin hakça dengelenmesi düzenlenmiştir. Bununla birlikte, Orman Fonksiyonları Çerçeve Planları’nın dayanağı yukarıda belirtilen 3. maddedir (Waldgesetz für Bayern, 2001). Ancak, bu planlar “uzman (eksper) planları” olarak da adlandırılmakta ve Bavyera Bölgesel Planlama Yasası’nın 15. maddesi ile de ilişkili olarak düzenlenmektedir. Bu iki yasanın ortak hedefiyle, ormancılık süreçleri bölgesel gelişme planlamasına entegre edilerek sürdürülebilir bölgesel gelişmenin birer parçası haline getirilmek istenmektedir.

Benzer yaklaşımları İsviçre, Avusturya, Fransa ve kısmen diğer Avrupa Birliği ülkeleri de sergilemektedir. Almanya Orman Kanununda toplumsal katılımı sağlayan hususlar hariç, “fonksiyonel planlama” ve “rekreasyonel planlama”

² Değişik ülkelerde varolan bu yasa farklı başlıkları taşır.

başlıklı çalışma yönetmeliklerinde katılımı mümkün kılan (hatta mecbur eden) normatif hükümler de mevcuttur.

Bu hususlarda önemli gelişmeler sergileyen Bulgaristan'daki durumu özetlemek amacıyla, Stiptsov (2004, 2005, 2006, 2007)'un "Ulusal Ormanlık Politikası ve Stratejisi" ve Orman Kanunu'nun arasındaki ilişkileri açıklayan çalışmasının sonuçları oldukça faydalıdır. Spitsov'un belirttiğine göre, Bulgaristan Orman Kanunu'nda 2003 yılında yapılan değişiklik ile "birden fazla orman işletmesini kapsayan alanlarda bölgesel çerçeve amenajman planları düzenlenir" ifadesi eklenmiştir. Ancak, bu tür planlar - belirli avantajları olsa da - sadece irileştirilmiş amenajman planları halindedir. Yasal boşluğa rağmen, Bölgesel Ormanlık Çerçeve Planları'nın dayanağı geçici olarak Bakanlar Kurulu'na bağlı olarak hazırlanan "Ulusal Ormanlık Politikası ve Stratejisi Programıdır." Özellikle Programın "ormancılık sektörü ve ormancılığın gelişmesi" başlıklı 11. bölümünde yer alan "Stratejik faaliyetler, geliştirilecek 'bölgesel planların' ve 'geliştirme programlarının' alt yapısını oluşturacak ve bunların 'bölgesel sürdürülebilir gelişme planlarına' entegre edilmeleri için zemin sağlayacaktır" ifadesi bütünleştirme açısından önem arz etmektedir. 2007 tarihli yeni Orman Kanunu taslağının 63.maddenin 11.fikrasında ise, somut olarak "Bölgesel Sürdürülebilir Ormanlık Planları"na yasal zemin oluşturan "bir veya birden fazla il veya ilçeyi kapsayan multifonksiyonel orman işletmeciliği planları oluşturulabilir" ifadesi yer almıştır. Yine aynı taslakta, bakanlık fonksiyonlarına sahip Ulusal Ormanlık Yönetimi bünyesinde bir "Ulusal Ormanlık Kurulu" ve ona bağlı "bölgesel" ve "yerel" kurulların oluşturulması için bir madde ve fıkraları eklenmiştir (20/3, 20/4, 20/5, 20/6). Bu kurullarda değişik bakanlıkların, bilimler akademisinin, üniversitelerin, ormancılık ve diğer meslek odalarının, bölgesel ve yerel yönetimlerin, STÖ temsilcilerinin yer alması öngörülmektedir. 25. maddenin 11. fıkrası ise, multifonksiyonel ormancılık planlarının bölgesel ormancılığın sürdürülebilirliğini garanti etmektedir. Oluşturulan planların onaylanması ve resmileşmesini yasallaştıran taslağın (25/12, 25/13, 25/14) maddeleri ise, yönetimde katılımcılık açısından özel bir önem taşımaktadır. Bu maddeyle, ormanlara yönelik uzun vadeli amaçların, taleplerin ve özel isteklerin, menfaat çatışmalarının, işletme öncelikleri ve orman fonksiyonlarının öncelikleri hakkında taraf ve katılımcıların işbirliği

yasallaşmaktadır. Tüm bunlara ek olarak, yatırımcıların denetim faaliyetleri, izleme, bütçe oluşturma ve diğer taraf olabilecek kurum ve kuruluşlar ile ilişkilerini yasal zemine oturtan yeni maddelerin eklenmesi öngörülmektedir. Benzer uygulamalar ve girişimler diğer Balkan ülkelerinde de sürmektedir.

Eski Sovyet Cumhuriyetlerinden biri olan ve bu nedenle idari yapısında ve geleneklerinde oldukça farklılıklar bulunan Kırgızistan deneyimi de ilginçtir. Kırgızistan'da "ormancılık politikalarının oluşturulmasında tarafların ve vatandaşların katılımı, "kırsal alanların değerlendirilmesi" ile başlamıştır. "Potansiyellerin belirlenmesinde rasyonel analiz" olarak adlandırılan bu ampirik yaklaşımda, kişisel anketler, yazılı kaynaklardan derlenen veriler, kişisel görüş ve düşünceleri iletmek için yapılan tartışma toplantıları, kamuya açık seminerler gibi faaliyetler gerçekleştirilmiştir. Ancak, bu aktivitelerin yasal zemini, sadece merkezi ve bölgesel idarelerin karar ve izinlerine dayanmaktadır. Zıt menfaatlerin ve görüşlerin uyumsallaştırılması ve dengelenmesindeki toplumsal katılımın katkısı, son derece katı ve kısıtlayıcı orman kanunu karşısında zayıflamaktadır (Kouplevatskaya, Yunusova, 2005).

Ancak Kırgızistan'da diğer kurum ve kuruluşların bürokratlarının önce orman planlama süreçlerine katıldıkları ve fakat ileri aşamalarda bu işlerin uzmanlar tarafından yapılması gerektiğini beyan edip, toplantıları terk ettikleri (Kouplevatskaya, Yunusova, 2005) belirtilmektedir. Kırgızistan deneyiminde oldukça kalabalık katılımcıların talep ve görüşlerinin kayıt altına alınmasına rağmen, planlamanın teknik olarak daha büyük ormanlık alana yayıldığı, plana "bölgesel" sıfatının verildiği gözlemlenmiştir (Kouplevatskaya, Yunusova, 2005). Stiptsov et al (2007)'e göre, Kırgızistan'da yerel halka bir etkisi olmayan yukarıdan aşağı bir planlama yaklaşımı sergilenmiş olmasının temel nedenleri "demokraside tecrübesizlik" ve "etkin bir yasal zeminin olmamasıdır".

5. Ormanlık Süreçlerinde Katılım ve Orman Mülkiyetinin Rolü

İşlevleri itibarıyla toplumsal hayatın tüm yönlerini temelden etkileyen ormanlar, çok özel bir mülk türüdür. Dolayısıyla, ulusal sürdürülebilir gelişme söz konusu olduğunda, ister devlet, ister ise özel olsun, günümüz şartlarında "mülkiyetin

dokunulmazlığı” postulatının mutlaka toplumsal boyutlara taşınması gerekir. Gerek “temsili demokrasi” ile yönetilen çoğu devletlerin statükocu ve katı bürokratik yapısı, gerek özel sektörün içgüdüsel kâr etme amaçları, toplumları ormancılık süreçlerinden uzak tutmaktadır. Kırgızistan örneği, toplumsal katılımcılığın sağlanmasına rağmen, devletin statükocu yapısı ve ekonomik olarak güçlü tarafların, filizlenmeye başlayan bu karşılıklı etkileşimi nasıl bir otoriter karar alma sürecine dönüştürdüklerini göstermektedir. Dolayısıyla, sürdürülebilir kalkınmanın kurallarına uyulmuş olmasına rağmen, mutlak surette hesap sormayı sağlayabilen bir hukuk devleti, yönetici ve vatandaşların “sürdürülebilir sorumlu davranışları” ve yüksek toplumsal nitelikleri taşıyan katılımcı sistemler olmadığından, katılımdan beklenen yararlar tam anlamıyla gerçekleşmemiştir.

Katılımcılık ve işlevleri açısından, ormancılık sektörünün yapısal modeli büyük önem arz etmektedir. Mülkiyet kapsamında bunların “uçları”, merkezi devlet idaresi ve kâr amaçlı özel sektör ormancılığı modellerine dayanmaktadır. Merkezi idareli devlet ormancılığı ağırlıklı olarak ormancılığın toplumsal fonksiyonlarını gözetirken, özel sektör ise ormancılığın özellikle ticari yönü ile ilgilenir. Ancak her ikisi de toplumsal sebeplerden dolayı güncelliğini yitirmek üzeredir. Bazı ülkelerin ormancılık süreçlerindeki bu “görev dağılımı”, avantajlarını göstermeye başlamıştır. Öyle ki, ormanların toplumsal fonksiyonlarını devlet ormancılığı, yerel fonksiyonlarını bölgesel ormancılık, ekonomik fonksiyonları ise özel ormancılık yönetimleri dengeli bir şekilde yürütmeye çalışılmaktadır. Ancak bu modele geçiş sürecinde de aşılması gereken ciddi sorunlar yaşanmaktadır.

Devletin görevi, ormancılık sektörünün tüm toplumsal işlevlerinden sorumlu olarak denetim, koruma, devlet ormanlarının işletilmesi, araştırma, monitoring v.s. gibi işlevleri yerine getirmektir. Ticari faaliyetleri ise, sadece kısa süreli faydalanma haklarının satışı ve özel sektör firmaları ile anlaşmalar yapmasından ibarettir. Tüm bu görevlerini yerine getirebilmesi, büyük ölçüde sahip olduğu personel ve bütçe gücüne bağlıdır. Ayrıca, sürekli gelişen ve çeşitlenen özel ve toplumsal taleplere cevap verebilmesi, hızlı ve esnek organizasyonu gerektirmektedir. Bu hususta devlet kurumunun özel sektör ile rekabet etmesi

(ücretlendirme, teşvikler, liyakat politikaları v.s.) oldukça zordur. “Toplumsal” ve yüksek parasal meblağları içeren “ticari” fonksiyonların iç içe ve çakışır olmalarından dolayı, kurumsal yapının bağımsızlığının da tehlikeye düşme olasılığı, bu modelin bir başka sorunudur. Dolayısıyla, bu işlevleri sadece finans olarak güçlü yapıdaki kuruluşların üstlenebileceği açıktır. Oysa, günümüz yönetim anlayışında “devleti küçültmek” konsepti egemen olmaya başlamıştır (Rafailov et al. 2003). Örneğin, 1990 yılından itibaren Bulgaristan’ın Milli Ormancılık Teşkilâtı’ndaki çalışanların sayısı yarı yarıya (6400 kişi) düşürülmüş, birim (1 ha) alana düşen kişi sayısı 2’ye indirgenmiştir. Avrupa Birliğine katılan diğer ülkelere kıyasla bu yoğunluk oldukça düşüktür. Sadece Estonya (1.7 kişi/ha) ve Letonya (0,3 kişi/ha) daha düşük yoğunluklara sahiptir. Fakat bunların kullandıkları modern teknoloji sayesinde yüksek üretkenlik sağlamış ülkeler oldukları göz da önünde bulundurulursa, bunu başaramayan ülkelerin tasarruf etmelerinde sadece personel azaltma yolu kalmıştır (Indifor, 2003).

Ormancılık süreçlerinde bir diğer “taraf” olan özel sektör ise, birçok hizmetlerde bulunmaya başlamıştır. Silvikültür kesimlerinin uygulanması, yol yapımı, envanter, amenajman planlarının oluşturulması, monitoring sistemi ve yazılımlarının oluşturulması gibi faaliyetler ya kiralamaya, ya da satış yoluyla gerçekleştirilmektedir. Bunların özel sektör tarafından gerçekleştirilmesinin hala tartışmalara konu olmasına rağmen, Doğu Avrupa ülkelerinde bu hizmetler yaygın olarak uygulanmaktadır. Örneğin Romanya’nın ormancılığında devletin faaliyetleri %10’un altındadır. Aynı durum Estonya ve Letonya için geçerlidir. Estonya’da devlet şirketleri devlet ormanlarının bakımı ve korunmasıyla ilgilenirken, özel sektör ise bu ormanlardan elde edilen ürünlerin pazarlanması ile uğraşmaktadır.

Ormancılık faaliyetlerinde toplumsal katılımın nitelikli ve gittikçe güçlenen ideal amaçlı katılım sistemlerinden oluşması gerekmektedir. Katılım, ulusal, bölgesel ve yerel bazda gerçekleşmeli ve “rutin bir faaliyet sistemi” haline gelmelidir. Bunun için öncelikle “milli ormancılık ve çevrecilik forumu” oluşturulması ve akabinde bunun bölgesel ve yerel şubelerinin kurulması önerilmektedir. Ayrıca, ulusal ve bölgesel katılımcı enformasyon sistemi kurularak, somut katılımcılar dışındaki tüm toplumun “kamu oyu” kapsamında iştirası sağlanmalıdır (Rafailov et al., 2003).

6. Tartışma ve Sonuç

Ülkelerin idari yapıları, içinde buldukları koşullar farklıdır. Bu farklılıklar ülkenin sorunlarını çözebilecek bir planlama düzenini oluşturmayı gerektirmektedir. Planların bölgesel kapsamı, ele aldığı amaç veya işlev sayıları, katılım yapıları bütün bu sorunlardan etkilendiği gibi, birbirinden de etkilenmektedir. Kanton devletlerinden oluşan İsviçre deneyimi, Almanya'nın eyalet yapısı planlama süreçlerine de yansımıştır. Fakat devlet yapısını yenilemeye çalışan Bulgaristan örneğinde görüldüğü gibi, federal bir yapı söz konusu olmasa da yerel ile bölgeselin uyumlaştırılması sorunu bulunmaktadır.

Stiptsov et al (2007)'a göre, bu konulara yeni girişen ülkelerdeki katılımlar irdelendiğinde elde edilen neticeler, Bulgaristan'ın katılım sonuçları ile büyük ölçüde örtüşmektedir. Bulgaristan Ormanlık Sektörünün Sürdürülebilir Gelişmesinde Ulusal Stratejiler belgesinin "Toplumun ve Sivil Toplum Örgütlerinin Katılımı" başlıklı 13. maddesinde "Ulusal Ormanlık Yönetimi'nin politikasında, ormanlıkla ilgili karar alma mekanizmalarına mümkün olduğu kadar büyük toplumsal katılımı sağlayacak amaçlar formüle edilmiştir" ifadesi yer almaktadır. Ancak, aynı bölümün 2. fıkrasında "Temel Tahrikler ve Problemler" başlıklı kısmında yukarıda belirtilenlere benzer olumsuzluklar sıralanmıştır. Bu olumsuzluklar: ormanlıkla ilgili tüm taraf ve katılımcıların güncel görüş ve istekleri hakkında bilgi eksikliği; taraf ve katılımcıların görüş ve isteklerini etkili bir şekilde değerlendirebilecek mekanizmaların eksikliği; katılımcılar ve taraflar arasında yaşanan düşük profilli sosyal diyaloglar sebebiyle planlamada niteliksiz etkileşimler; görüş ve tavırlarını sıkça değiştirebilen olgunlaşmamış STÖ'ler; planlama süreçlerine toplumsal katılımı teşvik edebilecek etkin idari sisteminin yokluğu, şeklindedir. Bunun çözümü ise yine 13. maddenin 1. 4. paragrafında yazılı olan "Gerekli şeffaflığın sağlanması suretiyle, ormanların yönetimi ve ormanlık sektöründe toplumsal katılımcılığın teşvik edilmesi" kapsamında: periyodik olarak güncel ormanlık sorunları üzerindeki kamuoyu araştırmalarının yapılması; taraf ve katılımcıların değişik danışma organlarında katılımlarını sağlayan prosedürün oluşturulması ve resmi olarak kabul edilmesi; ormanlık sektöründe çalışan ve fakat hükümet organlarına bağlı olmayan tarafların kurumsal kapasitelerinin yükseltilmesi programının oluşturulması; orman amenajmanı planlarının

oluşturulması ve kabul edilmelerindeki toplumsal iştiranın sağlanması prosedürlerin devreye sokulması; çeşitli yöntemlerle toplumsal diyalogun yapılması; ormanların yönetiminde sistematik bilgilendirme kampanyalarının yapılması, gibi tedbirler öngörülmüştür.

Stiptsov (2006)'un, Bulgaristan'daki "multifonksiyonel ormanlık planlaması"nın gelişmesi hakkında yaptığı analize göre, 2001 yılında başlayan kampanyanın III aşamasında (2004-2007), katılımıcılıktan doğan bazı zorluklar yüzünden, "planlama birimi" hakkındaki öngörülen konseptin değiştirilmesinin zorunlu olduğu görülmüştür. Birçok turistik orman ve avlak işletmelerinin alanları birkaç yerleşim birimini (il, ilçe) kapsadığından dolayı, farklı menfaatleri savunan tarafların konsensusa varmaları zorlaşmıştır. Ayrıca, yerleşim birimleri yönetimleri arasında (özellikle il ve ilçe sınırlarını kapsayan) çözülmemiş bazı yasal ve sosyo-ekonomik problemlerinin mevcut olması, sıkça rastlanan bir durumdur. Bu yüzden, planlamayı birkaç il veya ilçelere yaymak yerine, multifonksiyonel planlama ünitesi, sadece bir yerleşim biriminin alanı olarak kabul edilmiştir. Yeni konseptte göre "yerleşim birimi bölgesel stratejik gelişim planlamasının bir ünitesidir". Ayrıca, "multifonksiyonel ormanlık planı"nın bölge idari birimlerinden onaylanması, "bölgesel stratejik gelişim planının" bir parçası olarak kabul edilmesi, "entegrasyonun" gerçekleşmesi anlamına gelmektedir.

Sonuç itibarıyla, multifonksiyonel ormanlık planlama süreçlerinde katılımıcılık açısından iki ayrı yaklaşım saptanmıştır. Birincisi, "yüksek profesyonel düzeyde ve çok kısa zamanda kaliteli planları sadece uzmanlardan oluşan ekipler hazırlayabilir" yaklaşımıdır. Katılımıcılığı içeren ikinci yaklaşıma karşı çıkanlar ise, "bu tür planların katılımıcılık esaslarına göre hazırlanması hem zaman ve hem de kalite kaybına sebep olacağını" öne sürmektedirler. Ancak, birinci yaklaşımla hazırlanan planların uygulanması esnasında katılımcı ilgisinin kaybolması sebebiyle, tamamen başarısızlıkla sonuçlandığını, ikinci yaklaşımın ise uygulamalardaki ormanlık süreçlerine katılımı devam ettirdiğini ve planın hissedebilir düzeyde sosyo-ekonomik etkiler yarattığı gözlenmiştir (Stiptsov 2006). Dolayısıyla, entegrasyonun gerçekleşmesi için: ormanlık sektörünün demokratikleşmesi ve şeffaflaşması; toplumsal katılımın mutlaka sağlanması ve yasal zemininin oluşturulması, multifonksiyonel ormanlık planlamasının her seviyesi yasal zeminine

kavuşturulması ve orman amenajmanı planlamasının tüm sisteme entegre edilmesi gerekmektedir.

Mülkiyet konusundaki açıklamalar ve İsviçre deneyiminden de anlaşıldığı gibi, ormanların özel mülke konu edilmesi katılım ve planlama işlemlerine ayrı bir boyut eklemektedir. İsviçre kamu ormanları için kurduğu düzeni özel ormanlarda uygulamamaktadır. Eski doğu bloku ülkelerinin başlattığı özelleştirme uygulamaları, kompleks planlama sorununu daha da karmaşık hale getirmiştir.

Türkiye açısından yukarıda açıklanan deneyimler özet olarak irdelendiğinde katılım, özelinde bazı saptamaların olduğu görülmektedir. Örneğin Erdönmez (2005)'e göre, Türkiye'de

toplumsal katılımın başarısını kısıtlayan temel engelleri: bilgi yetersizliği; ilgi grupların temsil gücü yetersizliği; ilgi grupların ilgi/güven/motivasyon yetersizliği; yasal ve örgütsel boşluklar/katılım geleneğinin olmamasıdır. Ancak bu engeller aşılsa dahi "uygun katılım modelleri"ne ihtiyaç duyulmaktadır (Erdönmez 2005). Bununla birlikte katılım modelinin ormancılık sektörünün yapısal modelinden, ülke planlama yaklaşımından ayrı düşünülmesi mümkün değildir.

Sonuç olarak, hangi şartlarda olursa olsun, ana amacı, görevleri ve işlevleri itibarıyla multifonksiyonel ormancılık planlaması, ulusal kalkınma stratejisinin bir aracı olduğu anlaşılmaktadır.

References

Anonymous, 2001. Sürdürülebilir kalkınma ve yönetim. Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Dünya Zirvesi Türkiye Ulusal Raporu Tema II, s. 1-18.

Bachmann, P., 1993. Forsteinrichtung in Rahmen Einer Integralenforstlichen Planung. Schweiz. Z. Forstwes. 141, 6: 415-430.

Bachmann, P., 2002. Forschungsschwerpunkte einer neuen Professur „Wald-und Landschafts- Management“. Professur Forsteinrichtung und Waldwachstum ETH Zürich, interner Bericht, unveröffentlicht, 25.

Bachmann, P., 2005. Forstliche planung-heute und morgen. *Swiss Forestry Journal*. 5: 137-142.

Bulgaristan Orman Kanunu, 1997.

Bulgaristan Ormancılık Sektörü Sürdürülebilir Gelişme Stratejisi, bölüm 3, madde 3.1.2.

Born, S.M. and W.C. Sonzogni, 1995. Integrated environmental management: strengthening the conceptualisation. *Journal of Environmental Management*. 19 (2).

Bogdanov, K. and S. Destan, 2002. Repercussion of society development on principles of forest surreing and forest use management. *Management and Sustainable Development*. 3-4: 36-39.

Destan, S., 2002. Orman işletmesi organizasyonu ve planlama sisteminde orman amenajmanının yeri ve rolü. *Istanbul Üniversitesi, Orman Fakültesi Dergisi Seri B*. 52 (1): 61-77.

Destan, S., 2002-2003. Toplumsal katılımın boyutları. *Istanbul Üniversitesi, Orman Fakültesi Dergisi Seri B*. 52-53 (2/1-2): 61-77.

Duinker, P., 2006. Forest and environmental assessment: How do they Link?. EFI Scientific Seminar "The role of Forestry in Integrated Environmental Assessment", Netherland.

Erdönmez, C., 2005. Türk ormancılığı ve katılım: sorular ve yanıtlar. Türk ormancılığında uluslararası süreçte Acil Eyleme Dönüştürülmesi Gereken Konular, Mevzuat ve Yapılanmaya Yansımaları Sempozyumu, 22-24 Aralık Antalya 2005, s. 325-335.

FAO, 1999a. State on the World's Forest 1999, FAO, Roma.

Gregersen, H., A. Lundgren, S. Kengen and N. Bayron, 1997. Measuring and capturing forest values issues for the decision – makers. Paper for World Forestry congress, Antalya, Turkey, October 1997, FAO, Rome.

Griess, O., H. Kurth and G. Unterhiner, 2002. Forsteinrichtung. As against Forest Management. Difficulties with the compilation of a multilingual terminology. In: Kaennel Dobberith, M.: Prüller, R.: Forest terminology: Living expert knowledge. Lutro occasional paper 14. Wien: 49-56.

Holländer, Chr., 1981. Forstliche raumplanung. Konzeption einer raumbezogenen forstlichen Planung. Schritenr. D. Inst. F. Landespflege der Universität Freiburg i. Br.H.1.

- Iovkov, I., 2000.** Economic Interests of the professional politic class and the bureaucracy – fundamental factor opposing the reform. University of Forestry in Sofia, *Management and Sustainable Development*. 1-2: 15-23.
- Indifor, 2003.** Forestry in Accession Countries. Draft Report. DG Environment of The European Commission.
- Kouplevatskaya-Yunusova, 2005.** I. The evolution of stakeholders. Participation in process of forest Policy Reform in Kyrgyz Republic. *Swiss Forestry Journal*. 10: 385-385.
- Krott, M., 1996.** Forstpolitische Selbststeuerung als Herausforderung für Wissenschaft und Praxis. *Forstw. Cbl.*, 189 S.
- Langseth, P. and F. Simpkins, 1996.** Uganda International Conference on Good Governance in Africa: Empowering Civil Society in the Fight Against Corruption. Kampala, Uganda and Washington, DC: Inspectorate of Government, Government of Uganda in cooperation with the Economic Development Institute, World Bank, and Transparency International. April 21-25.
- Laroussinie, O., and J. C. Bergonzini, 1999.** Pour une nouvelle définition de l'aménagement forestier en tant que discipline d'ingénieur. In: J.-L. Peyron (coord.): l'aménagement forestier. Hier, aujourd'hui, demain. *Rev. For. Fr.*, numéro spécial: 117-124.
- Margerum, R. D. and S. M. Born, 1995.** Integrated environmental management: moving from theory to practice. *Journal of Environmental Planning and Management*. 38: 371-392.
- Mayers, J. and S. Bass, 2004.** Policy that works for forests and people (Real prospects for Governance and livelihoods) Earth scan, Sterling-Virginia, 324.
- Mohren, F. and G. Nabuuras, 2006.** The role of forestry in integrated environmental assessment. EFI Scientific Seminar "The role of forestry in Integrated Environmental Assessment", Netherland.
- Ok, K., 2003.** Orman kaynaklarının planlanmasında sosyal değerlendirme ve katılım. II. Ulusal Ormanlık Kongresi, 19-20 Mart 2003, Sayfa 58-73, Ankara. 2003.
- OECD, 2001:** 9; EU, 2001: 10
- Oldfield, L., Lusty C. and A., Mac Kinven, 1988.** The World List of Threatened Trees. World Conservation Press, World Conservation Monitoring Centre, Cambridge.
- Ottitsch, A., 1996.** Ökosystemmanagement aus der Sicht der Forstpolitikwissenschaft. *Österr. Forestz*, 107, 11: 5-7.
- Perez-Soba, M., D. Edwards and P. Tabbush, 2006.** Assessing the impacts of EU policies on sustainable forest management: The sensor approach. EFI Scientific Seminar "The role of forestry in Integrated Environmental Assessment", Netherland.
- Rafailof, G., N. Stoyanov, T. Belev, D. Bardarov, G. Tinchev and K. Simeonov, 2003.** Analyses of Bulgarian Forestry Sector. Ministry of Bulgarian Agriculture and Forestry.
- Stiptsov, V., 2004.** Orman kanunu ve bölgesel gelişme kanunu ile multifonksiyonel ormancılık planlamasının ilişkileri; Bulgarca'dan. *Management and Sustainable Development*. 1-2: 97-105.
- Stiptsov, V., 2004.** Orman kanunu ve ulusal ormancılık politikası ve stratejisi ile multifonksiyonel ormancılık planlamasının ilişkileri; Bulgarca'dan, *Management and Sustainable Development*. 1-2: 78-96.
- Stiptsov, V., 2005.** Multifonksiyonel ormancılık planlaması – ormancılıkta yeni yaklaşımlar, yeni düşünce tarzı. Bulgarca'dan. *Gora*. 6: 18-19.
- Stiptsov, V. and Ch. Duerr, 2005.** Multifunctional regional forest planning – good practices and lesson learnt in Bulgaria. *Swiss Forestry Journal*. 1: 22-32.
- Stiptsov, V., 2006.** Multifunctional Forest Management, Part I, Multifunctional Forest Planning. Sofia, IPK Rodina AD.
- Stiptsov, V., A. Stefanov, S. Todorov and V. Mechev, 2007.** Multifunctional Forest Management, Part II, Monitoring of The Multifunctional Forest Planning. Sofia, IPK Rodina AD.
- Suda, M., 2005.** Lehrstuhl für Forstpolitik und forstgeschichte der Technischen Universität München – Multifunktionalität oder interessen vielfalt Anmerkungen zum Selbst- und Fremdbild der Forstwirtschaft.. UHF-Kongress , Freising.
- Yaffee L. S., 1999.** Three Faces of Ecosystem Management. Conservation Biology.

Ecosystem Management Initiative Website,
NRE 562 Resource Policy and Administration
Home Page, 13(4): 713-725.

Wald funktionsplanung in Bayern, 1994.
Bayerisches Staatsministerium für
Ernaehrung, Landwirtschaft und Forsten,
München.

Waldgesetz für Bayern, 2001.

Welp, M., 2006. The role of stakeholders dialogues
in forest related integrated assessment. EFI
Scientific Seminar. The role of forestry in
integrated Environmental Assessment.
Netherlands.

WRI, 1998. The last frontier forest: ecosystem and
economies on the edge. World Resources
Institute, Washington DC.